
Z prac nad podręcznikiem akademickim historii literatury polskiej : dyskusja nad koncepcją okresu Młodej Polski : 1.XII.1961 r.

Biuletyn Polonistyczny 4/13, 11-14

1961

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

- Teksty do ćwiczeń edytorskich. Warszawa 1954. PWN. nr 1-3. (Redaktor).
- Średniowieczna proza polska. Wrocław 1959. Biblioteka Narodowa, seria I, nr 68.

Z PRAC NAD PODRĘCZNIKIEM AKADEMICKIM HISTORII LITERATURY
POLSKIEJ (dyskusja nad koncepcją okresu Młodej Polski)
1.XII.1961 r.

Dyskusja nad pracą prof. Wyki obejmującą charakterystykę okresu Młodej Polski jest częścią szerszego planu, przewidującego - w miarę powstawania w Instytucie poszczególnych części syntezy historii literatury polskiej - dyskusje w szerszym gronie pracowników naukowych Instytutu i katedr uniwersyteckich, zarówno nad rozwiniętymi konspektami, jak i nad pierwszymi redakcjami poszczególnych części przyszłego podręcznika akademickiego.

W przypadku pracy prof. K. Wyki nie jest to właściwie pierwsza redakcja odpowiedniej części podręcznika akademickiego, ponieważ praca przeznaczona jest do druku w książce zbiorczej, będącej częścią wydawnictwa "Obraz literatury polskiej". Tom ten, pt. "Okres Młodej Polski (1890-1918)", zawierać będzie oprócz rozprawy ogólnej prof. Wyki szereg sylwetek pisarzy, artykuły o czasopiśmiennictwie okresu itp. Naturalnie odpowiednia partia podręcznika akademickiego będzie inaczej ujęta, niejedno twierdzenie generalne przejdzie w szerszej postaci do charakterystyk szczegółowych, jednakże dyskusja nad obecną postacią pracy posiada zasadnicze znaczenie również dla wyglądu przyszłego podręcznika.

Dyskusja odbyła się w gronie kilkudziesięciu zaproszonych osób, była bardzo ożywiona (16 uczestników) i dotyczyła zarówno spraw generalnych, jak i pierwszorzędnej wagi spraw szczegółowych.

Spośród spraw generalnych na czoło wysunęły się trzy:

1. Sprawa periodyzacji okresu, 2. sprawa nazwy okresu,
 3. sprawa wielokierunkowości twórczości literackiej okresu.
- Niektórzy dyskutanci (Eustachiewicz, Żurawicka) uważali ramy chronologiczne okresu przyjęte w pracy: 1890-1918, za nieuzasadnione i proponowali (Eustachiewicz) jako terminus ad quem

rok 1914 (lata 1914-1918 traktując jako okres "miloczenia"), lub też (Żurawicka) jako terminus a quo rok około 1885, jako że w publicystyce poprzedzającej rok 1890 wyraźnie widać świadomość zmierzchu literatury realizmu krytycznego i postulowanie zmian.

Większość dyskutantów (Sandler, Trznadel, Zimand, Raszewski) uznało jednakże rok 1918 za najzupełniej historycznie i metodologicznie uzasadniony terminus ad quem okresu. Podkreślali zarazem (Sandler, Trznadel), że przyjęcie takiej periodyzacji pozwala, zgodnie z naukowo uzasadnioną interpretacją historycznoliteracką, na traktowanie okresu 20-lecia międzywojennego jako kontynuacji okresu poprzedniego, akcentując łączność, nie zaś przeciwstawność (np. Tuwim), Data końcowa - rok 1918 - pozwala też na uznanie dominującego znaczenia kierunku literatury niezależnej od funkcji służebnych w okresie, kierunku, który zyska jeszcze większe znaczenie w okresie następnym. Sprawa periodyzacji łączy się w ten sposób z poglądem na literaturę okresu jako na literaturę wielokierunkową, której synkretyzm jest cechą najbardziej charakterystyczną.

W odpowiedzi na głosy dyskutantów prof. K. Wyka podkreślił, że skoro przyjąć synkretyczny charakter literatury okresu i dominującą rolę wzorca ideowo-artystycznego postulującego niezależność literatury od funkcji służebnych charakterystycznych dla okresu minionego, to innego podziału periodyzacyjnego nie można przyjąć. Jediną ramą końcową okresu musi wtedy być data 1918 r.

Druga sprawa o charakterze generalnym - to sprawa tytułu książki, nazwy okresu. Z uwagi na wieloznaczność terminów; modernizm, dekadentyzm itp. w terminologiach używanych w różnych językach termin "Młoda Polska" uznano za najodpowiedniejszy, zgodnie z wywodami autora pracy. Ze względów praktycznych i poniekąd pragmatycznych bardziej odpowiedni wydaje się jednak tytuł: L i t e r a t u r a o k r e s u 1 8 9 0 - 1 9 1 8.

Sprawa wielonurtowości, synkretyzmu literatury tego okresu nie wydawała się dyskutantom sporna, opowiadali się za nią w dyskusji (Sławińska, Sandler, Trznadel). Za trafne uznano też założenie pracy prof. K. Wyki o istnieniu w literaturze okresu dwu zasadniczych i przeciwstawnych modeli literackich

i kulturowych: literatury zaangażowanej, w sensie służebności wobec pozaliterackich wyznaczników politycznych i społecznych, i literatury głoszącej i realizującej postulat niezależności od funkcji służebnych, literatury "europejskiej", w sensie przewycięzania "polskich", z zaborów wynikających znamion służebności w stosunku do narodowej funkcji literatury.

Cechą wspólną literatury okresu była pełna świadomość własnej odrębności; ta świadomość powodowała, że Młoda Polska bardziej reprezentowała określony model literatury i kultury aniżeli okres pozytywizmu. Nie oznacza to wszakże braku ostrych sporów w zakresie pojmowania roli literatury ani też nie można twierdzić, że Młoda Polska posiadała jakiś jednolity model kulturowy. Jednolitość występuje tylko w sensie obrony odrębności literatury jako sztuki.

W dyskusji poruszono też wiele spraw o charakterze szczegółowym i sformułowano wiele postulatów pod adresem przyszłego podręcznika. Dyskutanci domagali się szerszego potraktowania w podręczniku komparatystyki (Eustachiewicz); uwzględnienia przeoczonego artykułu E. Abramowskiego "Co to jest sztuka", który nie był dostatecznie znany w środowisku literackim okresu, ponieważ ukazał się w "Przeglądzie Filozoficznym" (Zimand); innego, szerszego i bardziej pozytywnego traktowania twórczości Rittnera (Raszewski); szerszego potraktowania roli teatru jako instytucji (Raszewski); odrębnego potraktowania St. Witkiewicza ze względu na jego prekursorski wkład w świadomość literacką epoki (Sandler); wprowadzenia do wykładu o charakterystyce literatury okresu omówienia roli Ruskina (Sandler); uwzględnienia dwóch syntez St. Brzozowskiego (nie zaś jednej w "Legendzie Młodej Polski"); w "Legendzie" i w dwu wcześniej publikowanych książkach: "Współczesna krytyka literacka" i "Współczesna powieść polska" (Sandler). Szerszego potraktowania roli literatury rosyjskiej w omawianym okresie domagał się Zimand (według Trznadla - Młoda Polska była w swoich dążeniach wcześniej niż literatura rosyjska).

O szersze uwzględnienia spraw języka poetyckiego Młodej Polski i liryki okresu upominał się Zgorzelski.

Postulat uwzględnienia roli Wagnera, zwłaszcza w zakresie kształtowania się synkretycznego modelu gatunku literackiego,

wysunęła Skwarczyńska. Pewnej "rehabilitacji" Miriama z okresu przed "Chimerą" domagał się Trznadel.

Terminologiczne zastrzeżenia w stosunku do takich terminów jak symbolika, symbolizm, idealizm, wysunęła Sławińska.

Budzyk sformułował swoje spostrzeżenia co do tego, kim jest autor ("narrator") pracy: krytykiem literackim przyjmującym rygor naukowy czy też syntetyzującym interpretatorem dziejów, wychodzącym całkiem od zewnątrz. Osobiście sądzi, że dominuje w pracy pierwsza postawa.

W odpowiedzi prof. K. Wyka zaznaczył, że nie wyobraża sobie pisania pracy w sposób absolutnie "beznamiętny", tym bardziej, że uniemożliwia to krótki dystans czasowy w stosunku do omawianego okresu. Znakomitą większość żądań szczegółowych uznał też autor za słuszne, ale nie zawsze - zwłaszcza w przypadku zagadnień domagających się przeprowadzenia badań szczegółowych - za dające się zrealizować już w pierwszym wydaniu przyszłego podręcznika.

KONFERENCJA TEKSTOLOGICZNA (Warszawa, 18-20.IX 1961 r.)

Konferencja odbyła się w ramach prac stałych Komisji wchodzących w skład Komitetu Organizacyjnego V Międzynarodowego Kongresu Słowistów. Od strony organizacyjnej patronował Konferencji Instytut Badań Literackich. Działalność Komisji tekstologiczno-edytorskiej w okresie międzyzjazdowym polega na opracowywaniu zagadnień wytyczonych programem poprzedniego Kongresu (Moskwa 1958 r.) oraz na przygotowaniu problematyki kolejnego Kongresu (Sofia 1963 r.).

W Konferencji udział wzięli członkowie Komisji z poszczególnych krajów: prof. K. Górski (przewodniczący) - Polska, prof. F. Vodička oraz dr F.V. Mareš - ČSRS, prof. R. Lalić - Jugosławia, dr W. Düwel - NRD, prof. prof. D. Lichaczow, W. Nieczajewa, dr Uszakov - ZSRR, prof. P. Zwoliński, dr Z. Goliński (sekretarz Komisji) - Polska.

Konferencja poświęcona była następującym zagadnieniom:

1. Stan i metody kodyfikacji rękopisów starosłowiańskich,
2. Rozwój tekstologii naukowej w poszczególnych literaturach słowiańskich,
3. Zasady wydawania naukowego zabytków literatur słowiańskich,
4. Problematyka atrybucji tekstów literackich.